

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original Article

ผลกระทบจากอุทกภัยที่มีต่อพนักงานบริการหญิงและบริการด้านการป้องกันโรคเอดส์
และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

Flooding Impact on Female Sex Workers and HIV and STI Prevention Services

ชีวันนท์ เลิศพิริยสุวัฒน์ พ.บ., ส.ม.

Cheewanan Lertpiriyasuwat M.D., M.P.H.

ยุพิน ชินสงวนเกียรติ สส.บ.

Yupin Chinsa-nguankiet B.S.W.

วิภาดา มหรัตน์วิโรจน์ พย.บ., วท.ม

Wipada Maharatanaviroj B.N.S, M.Sc.

(ระบาดวิทยา)

(Epidemiology)

ฉวีวรรณ คล้ายนาค วท.บ.(จิตวิทยาสังคม),

Chaweewan Klainak B.Sc. (Social Psychology),

ส.บ., กศ.ม.(จิตวิทยาการศึกษา)

B.P.H., M.Ed.(Educational Psychology)

อัมพร ศรีสำราญ ศษ.บ.(สุขศึกษา),

Amporn Srisamruat B.Ed. (Health Education),

กศ.ม.(สุขศึกษา)

M.Ed.(Health Education)

ศิริพร ไผ่สุข วท.บ.(สาธารณสุขศาสตร์)

Siriphon Faisook B.Sc.(Public Health)

จุฬามาศ มากกุ-ชร วท.บ.(สาธารณสุขศาสตร์)

Juthamat Makkunchorn B.Sc.(Public Health)

พิชพันธ์ พงษ์สกุล วท.บ. (เทคโนโลยีชีวภาพ)

Pichpun Pongsakul B.Sc. (Biotechnology)

วท.ม.(เทคโนโลยีชีวภาพ)

M.Sc. (Biotechnology)

สุวนีย์ ไหมสุวรรณ พย.บ.

Suwanee Maisuwan B.N.S.

สำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

Bureau of AIDS, TB and STIs

กรมควบคุมโรค

Department of Disease Control

บทคัดย่อ

ประเทศไทยได้ประสบปัญหาอุทกภัยในพื้นที่หลายจังหวัดระหว่างเดือนกันยายน 2554 ถึงเดือนธันวาคม 2554 สำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้ศึกษาผลกระทบจากอุทกภัยที่มีต่อพนักงานบริการหญิงและบริการด้านการป้องกันโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เพื่อใช้ข้อมูลจากการศึกษาประกอบการพัฒนาแนวทางจัดบริการป้องกันโรคที่ครอบคลุมสำหรับสถานการณ์อุทกภัยที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต การศึกษานี้เป็นการศึกษาแบบภาคตัดขวางในพื้นที่ 5 จังหวัดที่ประสบอุทกภัย ได้แก่ จังหวัดนครสวรรค์ ลพบุรี พระนครศรีอยุธยา นนทบุรี และ กรุงเทพมหานคร โดยการสนทนากลุ่มกับกลุ่มพนักงานบริการหญิง และสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้ให้บริการด้านการจัดบริการดูแลรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และให้คำปรึกษาด้านโรคเอดส์ และกลุ่มผู้แทนจากองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานกับกลุ่มพนักงานบริการ 1 คนต่อจังหวัด กลุ่มตัวอย่างถูกสุ่มเลือกอย่างเจาะจง และเก็บข้อมูลในระหว่างเดือนธันวาคม 2554-เดือนมกราคม 2555 ซึ่งเป็นช่วงหลังจากที่ระดับน้ำท่วมลดลงแล้วเป็นระยะเวลา 1 เดือนขึ้นไป และข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า มีพนักงานบริการหญิงเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม 39 คน มีผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นผู้ให้บริการจากหน่วยบริการสาธารณสุข 11 คน และผู้แทนจากองค์กรเอกชน 6 คน ผลจากอุทกภัยทำให้สถานบริการหลายแห่งต้องปิดบริการ บางแห่งที่ยังคงเปิดให้บริการได้ส่วนใน-มีจำนวนลูกค้าลดลง เนื่องจากการเดินทางไม่สะดวก ในขณะที่สถานบริการที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงที่น้ำไม่ท่วม มีจำนวนลูกค้ามารับบริการเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าพนักงานบริการบางคนย้ายกลับต่างจังหวัด

บางคนย้ายสถานที่บริการ บางคนเปลี่ยนไปทำงานเป็นพนักงานบริการอิสระ พนักงานบริการส่วนใหญ่ - ตอบว่ามีถุงยางอนามัยใช้ และใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้ง องค์กรเอกชนบางแห่งไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ และมีหน่วยบริการสาธารณสุขหนึ่งแห่งที่คลังถุงยางอนามัยได้รับความเสียหาย การให้บริการคลินิกโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ยังคงมีบริการในทุกจังหวัด แต่จำนวนผู้มารับบริการลดลง มีหนึ่งพื้นที่มีรายงานว่ามีการติดเชื้อมองในเพิ่มขึ้นหลังน้ำท่วม ในภาวะอุทกภัยยังมีความจำเป็นที่ต้องสนับสนุนถุงยางอนามัยให้แก่พนักงานบริการอย่างเพียงพอ ในสถานบริการทุกแห่งที่ยังเปิดให้บริการ ทั้งในพื้นที่ที่น้ำท่วม และพื้นที่ที่น้ำไม่ท่วม และทำให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถหาและเข้าถึงถุงยางอนามัยได้ง่าย นอกจากนี้การจัดบริการคลินิกตรวจรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์เคลื่อนที่ หรือการพัฒนาาระบบส่งต่อผู้ป่วยอาจมีความจำเป็นในพื้นที่ที่การคมนาคมไม่สะดวก

Abstract

Thailand faced with serious flood in many provinces during September 2011–December 2011. Bureau of AIDS, TB and STIs conducted a study to assess impact from flood among female sex workers (FSWs) and HIV and STI prevention services in order to use the results for developing a guideline to prepare comprehensive prevention services for the floods that may happen again in the future. Design of the study was cross sectional. Data were collected in 5 flooded-provinces, namely Nakorn Sawan, Lopburi, Ayutthaya, Nonthaburi and Bangkok, during December 2011–January 2012 which was around a month after flood. In order to gather qualitative data, focus group discussion was conducted among FSWS, and in-depth interview was applied among STI service providers and HIV counselors and NGO representatives. Samples were selected purposively. Data were analyzed using a content analysis method. Thirty-nine FSWS attended focus group discussions. Eleven health providers and 6 NGO representatives were interviewed. Impact from flood included closing of several sex establishments. Most of those continued open sex establishments report to have declined number of clients due to inconvenient travelling. However, sex establishments located in non-flood area reported increasing number of clients. It is noted that, during flood period, some SWs moved to other provinces or new establishments and some direct SWs transformed to work as freelance. Most of SWs answered that they had sufficient condoms and used condoms regularly. Some NGOs couldn't run their activities. One condom inventory of public health service was damaged. STI clinics were still capable to provide service in all provinces but number of clients was remarkably reduced. There was a report of increased gonorrhea incidence after flood in one province.

In flooding situation, there is still a need to support condoms for SW in all sex establishments which can carry on their service, both in areas with and without flood. To effectively enhance HIV and STI prevention, condom should be made widely available and accessible to the public. In addition, mobile STI clinic service or referral system of patient may be necessary in areas with inconvenient transportation.

ประเด็นสำคัญ-

ผลกระทบจากอุทกภัย พนักงานบริการหญิง

การป้องกันโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

Keywords

Flooding impact, Female sex workers,

HIV and STI prevention

บทนำ

ระหว่างเดือนกันยายน 2554 ถึงเดือนธันวาคม 2554 ประเทศไทยได้ประสบปัญหาอุทกภัยในพื้นที่หลายจังหวัด โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคกลางได้รับผลกระทบรุนแรง เนื่องจากน้ำท่วมสูง และมีระยะเวลานานกว่า 2 เดือน ประชาชนไม่สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนในบางพื้นที่ต้องหยุดชะงักเนื่องจากบางพื้นที่การคมนาคมถูกตัดขาด รวมทั้งสถานบริการสาธารณสุขบางแห่งไม่สามารถให้บริการได้ บางแห่งต้องย้ายจุดให้บริการ ทำให้ผู้รับบริการไม่สามารถมารับบริการได้สะดวก ซึ่งอาจมีผลทำให้ผู้ป่วยขาดการรักษา รักษาไม่ต่อเนื่องหรือขาดอุปกรณ์ในการป้องกันสุขภาพ ดังตัวอย่างในบางประเทศที่เคยประสบปัญหาอุทกภัย ห้องปฏิบัติการของโรงพยาบาลที่ทำการตรวจหาการติดเชื้อเอชไอวีได้รับความเสียหาย ประวัติการรักษาผู้ป่วยเป็ยกันน้ำ จึงไม่สามารถติดตามผู้ติดเชื้อเอชไอวีที่มารับการรักษาได้⁽¹⁾ สำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (สอวพ.) ได้มีการพัฒนาแนวปฏิบัติสำหรับหน่วยบริการสุขภาพในการติดตามและดูแลรักษาผู้ติดเชื้อเอชไอวีที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์อุทกภัย⁽²⁾ และได้ดำเนินการประสานความร่วมมือจากโรงพยาบาลต่างๆ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ หน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน และเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี ในการให้บริการหรือจัดส่งยาต้านไวรัสเอชไอวีให้แก่ผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ได้รับประทานยาอย่างต่อเนื่อง⁽³⁾ สำหรับเรื่องการป้องกันโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์นั้น สอวพ. ได้มีการสนับสนุนอย่างอนามัยให้แก่หน่วยงานและศูนย์พักพิงที่ขอรับการสนับสนุน แต่ประเทศไทยยังขาดข้อมูลที่เพียงพอของปัญหาและผลกระทบจากอุทกภัยที่มีต่อการแพร่ระบาดของโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในช่วงภาวะน้ำท่วม จึงทำให้ไม่สามารถวางแผนการทำงาน การสนับสนุนทรัพยากรหรือกำหนดแนวทางการป้องกันควบคุมการแพร่ระบาดของโรคที่ชัดเจนได้

ถึงแม้ที่ผ่านมาจะมีหน่วยงานระหว่างประเทศและองค์กรเอกชนได้ร่วมกันพัฒนาแนวทางการดำเนินงานด้านโรคเอดส์ในภาวะฉุกเฉิน⁽⁴⁾ ซึ่งได้พัฒนาขึ้นมาจากประสบการณ์และกรณีศึกษาในประเทศต่างๆ ประเทศไทยซึ่งมีภูมิประเทศ บริบทสังคม วัฒนธรรมที่แตกต่างจากประเทศอื่นๆ อาจจะไม่สามารถนำข้อเสนอแนะในแนวทางดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติได้ทั้งหมด ในการนี้ สอวพ. จึงได้ทำการศึกษาผลกระทบจากอุทกภัยที่มีต่อพนักงานบริการหิ และบริการด้านการป้องกันโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เพื่อเป็นการศึกษาผลกระทบต่อนักงานบริการในด้านการทำงานบริการและการดูแลสุขภาพในช่วงน้ำท่วม และผลกระทบต่อการดำเนินงานป้องกันโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ของหน่วยบริการสุขภาพและองค์กรเอกชนในพื้นที่ที่ประสบปัญหาอุทกภัย ซึ่งอาจมีผลต่อการแพร่ระบาดของโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนามาตรการ/แนวทางในการจัดบริการป้องกันและดูแลรักษาโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ที่ครอบคลุม และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหา และแนวทางในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มพนักงานบริการในภาวะอุทกภัยที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์และวิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาแบบภาคตัดขวาง (Cross sectional study) ในกลุ่มเป้าหมายสามกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพนักงานบริการหิ กลุ่มผู้ให้บริการด้านการจัดบริการดูแลรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และให้คำปรึกษาด้านโรคเอดส์ และกลุ่มผู้แทนจากองค์กรพัฒนาเอกชนที่ปฏิบัติงานเชิงรุกในพื้นที่กับกลุ่มพนักงานบริการที่ทำงานอยู่ใน 5 จังหวัดที่ประสบอุทกภัย โดยมีการคัดเลือกพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีน้ำท่วมหรืออยู่ใกล้กับพื้นที่ที่มีน้ำท่วม และมีคลินิกโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ตั้งอยู่ได้แก่ อำเภอมืองจังหวัดนครสวรรค์ อำเภอมือง จังหวัดลพบุรี อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อำเภอมือง

จังหวัดนนทบุรี และ เขตมีนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ในพื้นที่กรุงเทพมหานครได้มีการเก็บข้อมูล พนักงานบริการอิสระที่ทำงานบริเวณสนามหลวง พนักงานบริการที่เป็นเครือข่ายของมูลนิธิเพื่อนพนักงานบริการ (SWING) ซึ่งมีที่อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานคร หรือจังหวัดใกล้เคียงที่ประสบอุทกภัย เพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติมร่วมด้วย

วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยสำนักงานป้องกันควบคุมโรค (สคร.) และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) เป็นผู้คัดเลือกและประสานกลุ่มตัวอย่างให้วิธีการเก็บข้อมูลใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กับกลุ่มพนักงานบริการ จังหวัดละประมาณ 6-8 คน โดยใช้แนวคำถามแบบมีโครงสร้างในการสนทนา ซึ่งประเด็นคำถามเกี่ยวกับ ผลกระทบต่อที่อยู่อาศัย การทำงานบริการ สุขภาพและการเข้าถึงบริการสุขภาพ และเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้ให้บริการด้านการจัดบริการดูแลรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และให้คำปรึกษาด้านโรคเอดส์ 2 คนต่อจังหวัด และกลุ่มผู้แทนจากองค์กรพัฒนาเอกชน 1 คนต่อจังหวัด โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งประเด็นคำถามเกี่ยวกับผลกระทบต่อการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์ของหน่วยบริการสุขภาพ และองค์กรเอกชน

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ระหว่าง 14 ธันวาคม 2554 ถึง 30 มกราคม 2555 โดยจะทำการเก็บข้อมูลในพื้นที่ หลังจากทีระดับน้ำท่วมลดแล้วเป็นระยะเวลา 1 เดือนขึ้นไป

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จะถูกนำมาวิเคราะห์ในภาพรวม โดยข้อมูลเชิงปริมาณจะถูกนำเสนอเป็นค่าเฉลี่ย และร้อยละ สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพจะถูกนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไป

การศึกษานี้ได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่

1) กลุ่มพนักงานบริการหญิง มีพนักงานบริการเข้าร่วมการสนทนากลุ่มจำนวน 39 คน มีอายุเฉลี่ย 39.2 ปี (SD 10.9) อายุอยู่ระหว่าง 19 ปี-60 ปี ทำงานที่คาราโอเกะ 12 คน ร้านนวดแผนโบราณ/อาบอบนวด 8 คน ผับ/บาร์ 6 คน ร้านนวด และคาราโอเกะ 3 คน โรงแรมที่มีการขายบริการทางเพศ 2 คน สำนักค้าประเวณี 1 คน และทำงานบริการอิสระที่สวนสาธารณะ 7 คน มีระยะเวลาการทำงานบริการอยู่ระหว่าง 1 เดือน ถึง 15 ปี พนักงานบริการเกือบทุกคนมีภาระที่ต้องดูแล มีเพียง 1 คนที่ดูแลตนเอง ไม่มีภาระ มี 33 คน (ร้อยละ 84.6 ของพนักงานบริการทั้งหมด) มีบุตรที่ต้องเลี้ยงดู จำนวน 1-6 คน ซึ่งบุตรมีอายุอยู่ระหว่าง 3 ปี ถึง 25 ปี มีพนักงานบริการ 19 คน (ร้อยละ 48.7 ของพนักงานบริการทั้งหมด) ต้องส่งเงิน ให้พ่อแม่ และ-าติ ตั้งแต่ 4,000 - 10,000 บาท/เดือน

2) กลุ่มผู้แทนองค์กรเอกชน (องค์กรฯ) มีผู้แทนจากองค์กรฯถูกสัมภาษณ์จำนวน 6 คน ซึ่งเป็นผู้แทนจากสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (PDA) ศูนย์องค์กรร่วม เพียงหวัง กำลังใจ โรงพยาบาลหนองม่วง SWING สมาคมส่งเสริมการพัฒนาสังคมพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และมูลนิธิส่งเสริมโอกาสผู้หญิง (EMPOWER) องค์กรฯเหล่านี้มีกิจกรรมที่ดำเนินการในกลุ่มพนักงานบริการ (ชาย หญิง หรือ สาวประเภทสอง) มีบางองค์กรฯดูแลพนักงานบริการทั้งที่เป็นคนไทยและไม่ใช่คนไทย ได้แก่ อบรมแกนนำ เผยแพร่ความรู้ เรื่องสุขภาพ เรื่องสิทธิการใช้ถุงยางอนามัย ทักษะการสื่อสาร ให้บริการถุงยางอนามัยและสารหล่อลื่น รมรงค์ประชาสัมพันธ์ เจาะเลือดเพื่อส่งตรวจหาการติดเชื้อเอชไอวี ส่งต่อไปรับบริการที่สถานพยาบาล เสริมสร้างกำลังใจ พัฒนาศักยภาพผู้ติดเชื้อในการกินยาต้านไวรัส ดูแลป้องกันการขาดยา ส่งเสริมสนับสนุน ให้ได้รับการศึกษา ช่วยสร้างอาชีพ

3) กลุ่มผู้ให้บริการด้านการจัดบริการดูแลรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และให้คำปรึกษาด้านโรคเอดส์ มีผู้ให้บริการถูกสัมภาษณ์จำนวน 11 คน แบ่งเป็น นักวิชาการสาธารณสุข 3 คน เจ้าพนักงาน

สาธารณสุข 1 คน นักจิตวิทยา 1 คน เจ้าพนักงานสาธารณสุข 3 คน พยาบาล 3 คน ซึ่งปฏิบัติงานที่โรงพยาบาล 5 คน (โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ โรงพยาบาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โรงพยาบาลท่าม่วง โรงพยาบาลเสนา และโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า) คลินิกโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (เรนโบว์คลินิก) ของสคร. 8 จำนวน 4 คน ศูนย์บริการสาธารณสุขที่ 43 เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร 1 คน และ สสจ.นนทบุรี 1 คน

ผลกระทบของอุทกภัยที่มีต่อพนักงานบริการและงานป้องกันควบคุมโรคในด้านต่างๆมีดังนี้

ผลกระทบที่อยู่อาศัยของพนักงานบริการ

พนักงานบริการส่วนใหญ่อาศัยอยู่ที่บ้านมีบางส่วนอาศัยอยู่หอพักหรือโรงแรมหรือสถานบริการ มีพนักงานบริการ 32 คน (ร้อยละ 82.1 ของพนักงานบริการทั้งหมด) มีที่อยู่อาศัยถูกน้ำท่วม นาน 18-90 วัน และมี 7 คน (ร้อยละ 17.9 ของพนักงานบริการทั้งหมด) พักอาศัยที่สถานบริการซึ่งน้ำไม่ท่วม แต่บริเวณพื้นที่รอบๆ สถานบริการน้ำท่วม ในจำนวนคนเหล่านี้ มีบางคนยังอาศัยอยู่ที่เดิมแต่ย้ายขึ้นไปอยู่ที่ชั้นสูงของบ้านหรือโรงแรม ซึ่งมีบางคนออกไปไหนไม่ได้เลย ต้องรอคนเข้ามาช่วยเหลือ มีบางคนย้ายไปอาศัยอยู่โรงแรมซึ่งเจ้าของสถานบริการเป็นคนจัดการให้หรือย้ายไปอยู่เองหรือต้องเช่าบ้านอยู่ ทำให้เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมเดือนละประมาณ 2,000 - 3,000 บาท บางคนย้ายกลับบ้านต่างอำเภอ หรือต่างจังหวัดนานประมาณ 1-2 เดือน เมื่อน้ำลดก็กลับมา และมี 2 คน ไปอาศัยอยู่ที่ศูนย์พักพิงโดย 1 คนย้ายไปอยู่พร้อมครอบครัว แต่ไปอยู่คนเดียวเพื่อรอกลับบ้านที่ต่างจังหวัด และอีก 1 คน ย้ายไปอยู่เพียง 3 วัน แต่อยู่ไม่ได้ เพราะมีคนอาศัยอยู่จำนวนมากห้องน้ำไม่สะดวก

จากการสอบถามพนักงานบริการ 2 คน ที่เคยเข้าไปอาศัยอยู่ในศูนย์พักพิง พนักงานบริการ 1 คน ให้ข้อมูลว่า ในช่วงที่พักอาศัยอยู่ศูนย์พักพิง ยังไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเข้าไปให้บริการด้านสุขภาพ มีเจ้าหน้าที่สื่่อมวลชนต่างๆเข้ามาแจกถุงยังชีพ

ไม่มีบริการถุงยังชีพอนามัย หรือยารักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ซึ่งน่าจะมีถุงยังชีพอนามัย เพราะสามารถนำมาเป่าลมทำเป็นเสื้อชูชีพลอยน้ำได้แทนห่วงยาง ส่วนอีกหนึ่งราย ไม่ทราบ เนื่องจากเข้าไปอยู่เพียงวันเดียว

ผลกระทบต่อการทำงานบริการของพนักงานบริการ

ผู้แทนองค์กรฯให้ข้อมูลว่า มีสามจังหวัดที่น้ำท่วมมาก มีสถานบริการประมาณ 50 แห่งในแต่ละจังหวัด (มากกว่าร้อยละ 90 ของจำนวนสถานบริการทั้งหมดในพื้นที่) ที่ต้องปิดบริการ และมีพนักงานบริการประมาณร้อยละ 80-90 ของจำนวนพนักงานบริการทั้งหมดในพื้นที่ได้รับผลกระทบ

สถานบริการของพนักงานบริการ ที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 21 คน (ร้อยละ 53.8 ของพนักงานบริการที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มทั้งหมด) ถูกน้ำท่วมนาน 20-40 วัน อีก 18 คนน้ำไม่ท่วมสถานบริการ แต่ท่วมเฉพาะพื้นที่รอบนอก ในช่วงน้ำท่วมมีพนักงานบริการจำนวน 22 คน (ร้อยละ 57.9 ของพนักงานบริการที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มทั้งหมด) ที่ยังสามารถทำงานบริการได้ เนื่องจากบางสถานบริการยังเปิดบริการได้ เพราะน้ำท่วมชั้นล่าง จึงย้ายไปทำงานชั้นบน บางแห่งย้ายพนักงานบริการไปทำงานที่อื่น เช่น ไปเช่าโรงแรมอื่น ส่วนพนักงานบริการที่เหลืต้องหยุดทำงาน เนื่องจากสถานบริการปิดร้าน ที่อยู่อาศัยน้ำท่วม การเดินทางไม่สะดวก บางคนไม่มีลูกค้า เพราะส่วนใหญ่ลูกค้าเป็นชาวต่างชาติ ช่วงที่ไม่ได้ทำงาน ใช้เงินเก็บที่มีอยู่ มีบางคนต้องยืมเงินจากเจ้าของสถานบริการและจะทำงานใช้หนี้ภายหลัง มีบางคนที่มีลูกค้าประจำโอนเงินมาช่วยเหลือในช่วงที่น้ำท่วม

ผลกระทบต่อจำนวนลูกค้าพบว่า พนักงานบริการในพื้นที่สี่จังหวัดที่ยังทำงานได้ ให้ข้อมูลว่า ในช่วงน้ำท่วมจำนวนลูกค้าลดลง เช่น ก่อนน้ำท่วมมีจำนวนลูกค้าอยู่ในช่วง 2-8 รายต่อวัน ช่วงน้ำท่วมลดลงเหลือประมาณ 1 ใน 3 บางคนมีจำนวนลูกค้าลดลงร้อยละ 50 บางคนมีลูกค้าเหลือเพียง 1-2 รายต่อวัน บางคนช่วงก่อนน้ำท่วม มีประมาณ 20 คน/วัน ระหว่างน้ำท่วมลดลงเหลือ 5-6 คน/วัน บางคนไม่มี

ลูกค้าชาวต่างชาติเลย เพราะลูกค้าเดินทางลำบาก เช่น ลูกค้าบางคนต้องจอดรถมอเตอไซด์ตรงจุดที่น้ำไม่ท่วม แล้วเดินลุยน้ำเข้ามาในสถานบริการ หรือต้องนั่งเรือรับจ้างมา ลูกค้าบางคนบอกว่าหนีครอบครัวมาลำบาก ไม่มีรถมา แต่พนักงานบริการต้องมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น เช่น ต้องเช่าแท็กซี่หรือจ้างเรือเข้ามาส่งที่สถานบริการ มีเพียงหนึ่งจังหวัด ที่สถานบริการของพนักงานบริการน้ำไม่ท่วม แต่บริเวณพื้นที่รอบนอกน้ำท่วม ได้ให้ข้อมูลว่าจำนวนลูกค้าในช่วงก่อนน้ำท่วมและระหว่างน้ำท่วมไม่แตกต่างกัน

ผู้แทนองค์กรฯได้ให้ข้อมูลว่า มีจังหวัดหนึ่งที่มีสถานบริการหนึ่งแห่งเป็นตึก ที่ชั้นสองเป็นห้องเช่าที่มีพนักงานบริการเช่าพักอาศัยและเป็นที่ให้บริการทางเพศ มีจำนวนลูกค้าเพิ่มขึ้นในช่วงน้ำท่วม โดยในช่วงเวลาปกติพนักงานหนึ่งคนมีลูกค้า 7-8 คนต่อวัน ค่าบริการครั้งละ 300 บาท ในช่วงน้ำท่วมมีลูกค้าเพิ่มขึ้นเป็น 18-19 คนต่อวัน ทั้งที่มีการดับไฟฟ้าและผู้อยู่อาศัยใช้เทียนไขเพื่อให้แสงสว่าง และมีอีกจังหวัดหนึ่งที่พบว่า ในพื้นที่อำเภอที่น้ำไม่ท่วม พนักงานบริการมีลูกค้าที่ย้ายจากที่อื่นมาพักอาศัยในบริเวณนี้มารับบริการจำนวนมาก

วิธีติดต่อลูกค้าในช่วงน้ำท่วมจะใช้โทรศัพท์ ลูกค้าประจำจะโทรศัพท์มาหา หรือพนักงานบริการโทรศัพท์ไปหาลูกค้า หรือลูกค้ามาหาที่สถานบริการเอง บางคนลุยน้ำเข้ามา บางคนนั่งเรือโดยสาร หรือพนักงานบริการออกไปหาลูกค้าข้างนอก โดยการโดยสารเรือรับจ้าง บางคนมีลูกค้าประจำโทรศัพท์มาถามความเป็นอยู่ และส่งข้อความห่วงใยทางโทรศัพท์มือถือ

สำหรับช่วงหลังน้ำท่วม พนักงานบริการบางจังหวัดให้ข้อมูลว่า จำนวนลูกค้าเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนน้ำท่วม อาจเป็นเพราะไม่ได้มาเที่ยวตอนน้ำท่วม บางจังหวัดบอกว่า จำนวนลูกค้าลดลง อาจเป็นเพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมบ้าน จึงไม่มาเที่ยว บางจังหวัดบอกว่า จำนวนลูกค้าเท่าเดิม

สำหรับประเภทของลูกค้า ส่วนไท-ไม่แตกต่างกัน ระหว่างก่อนน้ำท่วม ช่วงน้ำท่วม และหลัง

น้ำท่วม ลูกค้าเป็นคนทุกกลุ่ม มีทั้งวัยทำงาน เช่น พ่อค้า ข้าราชการ ตำรวจ ครู วัยรุ่น และกลุ่มผู้สูงอายุ พนักงานบริการบางจังหวัดให้ข้อมูลว่า จำนวนลูกค้าที่เป็นกลุ่มวัยรุ่น และวัยทำงานมีจำนวนเท่าๆกันที่แตกต่างกัน คือในช่วงระหว่างน้ำท่วม มีลูกค้าเป็นพวกที่มอสาสมัครช่วยเหลือผู้ประสบภัย ผู้ให้บริการที่คลินิกบางจังหวัดให้ข้อมูลว่า ในช่วงน้ำท่วม มีวัยรุ่นมาขอรับถุงยางอนามัยจำนวนมาก อาจเป็นเพราะอยู่ในช่วงสถานศึกษาปิดเรียน

ไม่พบว่ามี การเปลี่ยนแปลงของค่าบริการระหว่างก่อนน้ำท่วม ช่วงน้ำท่วม และหลังน้ำท่วม ในพื้นที่ทั้งห้าจังหวัด ราคาค่าบริการชั่วโมงละ 300-1,000 บาท หรือครั้งละ 100-2,000 บาท และมีรายได้ส่วนหนึ่งต้องแบ่งให้เจ้าของสถานบริการด้วย เช่น ราคาค่าบริการครั้งละ 500 บาท ต้องจ่ายให้เจ้าของ 100 บาท หรือค่าบริการ 2,000 บาท จ่ายให้เจ้าของ 400 บาท หรือต้องจ่ายให้เจ้าของครึ่งหนึ่งของราคาค่าบริการ มีพนักงานบริการจำนวน 1 คน ที่บอกว่า ในช่วงน้ำท่วมทางสถานบริการได้จัดโปรโมชั่นแจกฟรีเหล้า ลดราคาส่วนผสมเหล้า และมีหนึ่งจังหวัดที่พนักงานบริการอิสระบางคนให้ข้อมูลว่า มีการเปลี่ยนแปลงของราคาเล็กน้อย มีการลดราคาค่าบริการให้ลูกค้าบางคน

ในระหว่างน้ำท่วมจำนวนพนักงานบริการลดลงประมาณร้อยละ 25-50 เนื่องจากย้ายกลับบ้านต่างจังหวัด หรือย้ายไปอาศัยที่อื่นที่น้ำไม่ท่วม หลังน้ำท่วมก็กลับมาทำงาน หรือย้ายสถานที่ทำงาน มีบางส่วนที่เปลี่ยนไปเป็นพนักงานบริการอิสระ เนื่องจากสถานบริการน้ำท่วม มีพนักงานบริการบางคนหารายได้เสริม เช่น ขายของริมถนน พายเรือรับจ้างช่วงที่น้ำท่วม นวดแผนโบราณ บางคนไปเรียนหัตถกรรม งานฝีมือเพื่อไปทำในช่วงว่างที่อยู่บ้านไม่ได้ทำงาน พนักงานบริการที่มาร่วมสนทนากลุ่มให้ข้อมูลว่า ไม่มีพนักงานบริการที่ไม่เคยเห็นหน้าจากที่อื่นเข้ามาในพื้นที่ แต่มีข้อมูลจากผู้แทนองค์กรฯที่ให้ข้อมูลว่า มีจังหวัดหนึ่งในช่วงน้ำท่วม มีพนักงานโรงงานประมาณ 100 คน

ที่ไม่มีงานทำ เนื่องจากโรงงานน้ำท่วม ได้มาทำงานเป็นพนักงานบริการแทน และมีจังหวัดหนึ่งที่ช่วงหลังน้ำท่วม พบว่า มีพนักงานบริการรายใหม่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นคนที่ย้ายมาจากต่างจังหวัด หรือเป็นชาวต่างชาติ

การใช้ถุงยางอนามัยของพนักงานบริการ

พนักงานบริการส่วนใหญ่-ให้ข้อมูลว่า ในช่วงน้ำท่วมมีถุงยางอนามัยเพียงพอ เนื่องจากได้รับแจกถุงยางอนามัยจากคลินิกโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (คลินิก) หน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชนและเครือข่ายพนักงานบริการตั้งแต่ช่วงก่อนน้ำท่วม และระหว่างน้ำท่วม มีบางหน่วยงานแจกถุงยางอนามัยพร้อมกับถุงยังชีพ มีพนักงานบริการส่วนหนึ่งที่ให้ข้อมูลว่า ถุงยางอนามัยไม่เพียงพอ ถึงแม้จะได้รับแจกบ้าง บางคนซื้อถุงยางอนามัยใช้เอง ส่วนใหญ่-ของพนักงานบริการที่ยังทำงานในช่วงน้ำท่วมตอบว่า ใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งเมื่อมีเพศสัมพันธ์ และมีบางคนตอบว่าใช้บางครั้ง เช่น จะไม่ใช้กับลูกค้าบางคนที่คบกันมานาน และมั่นใจว่าลูกค้าไม่มีคู่นอนคนอื่น มีบางคนตอบว่า มีพลาตถุงยางอนามัยแจก เนื่องจากถุงยางอนามัยมีขนาดเล็กเกินไป

ผลกระทบต่อสุขภาพ และการเข้าถึงบริการของพนักงานบริการ

สำหรับเรื่องปัญหาสุขภาพ มีพนักงานบริการบางคนมีโรคประจำตัว โดยเฉพาะคนที่มีอายุเกิน 45 ปี เช่น เป็นโรคความดันโลหิตสูง ไมเกรน โรคหัวใจโต ลำไส้อุดตัน เลือดจาง โรคปวดหลัง โรคคอพอก ภูมิแพ้ โรคหอบหืด บางคนรับการรักษาที่สถานพยาบาล บางคนไม่เคยหาหมอ ซ้ำยากินเองตลอด บางคนไม่ไปสถานพยาบาล เพราะไม่มีบัตร และมีพนักงานบริการ 1 คนที่ต้องกินยารักษาโรคประจำตัวเป็นประจำ ให้ข้อมูลว่า ในช่วงน้ำท่วมไม่ขาดยา เนื่องจากได้ซื้อยาเก็บไว้แล้ว

พนักงานบริการให้ข้อมูลว่า ช่วงน้ำท่วมมีความเครียดความกังวลในเรื่องการเดินทางที่ลำบากขึ้น ค่าโดยสารขึ้นราคา หหาอาหารลำบาก ไม่มีลูกค้า ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เงินไม่พอใช้จ่าย กังวลว่าของในบ้านจะเสียหาย เกรงใจที่ต้องไปอาศัย-าติอยู่ ในช่วงหลังน้ำท่วม

บางคนมีความกังวลเพิ่มขึ้น ในเรื่องของที่เสียหายเนื่องจากน้ำท่วม เรื่องเงิน หนี้สิน เรื่องการทำความสะอาดบ้าน บางคนมีความเครียดลดลง เนื่องจากพยายามทำใจ พูดคุยกับเพื่อนฝูงมากขึ้น

ในระหว่างน้ำท่วม ไม่มีพนักงานบริการที่มีอาการของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ หรือกำลังรับประทานยาอยู่ พนักงานบริการที่มีนัดตรวจที่คลินิกก็สามารถไปตามนัดที่คลินิกได้ เนื่องจากคลินิกยังเปิดบริการตามปกติ มีเพียงพนักงาน 1 คน ที่ไม่สามารถไปตามนัดนาน 2 เดือน ถึงแม้โรงพยาบาลยังเปิดบริการตามปกติ เนื่องจากเดินทางไปไม่สะดวก และหลังน้ำลดก็ไปตรวจตามปกติแล้ว ในช่วงหลังน้ำท่วม พนักงานบริการทุกคนในจังหวัดที่มีนัดตรวจ ได้ไปตรวจที่คลินิกตามนัด ส่วนใหญ่-พนักงานบริการไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการตรวจรักษา ยกเว้นบางสถานพยาบาลที่เก็บเงินค่ายารักษาโรค เช่น ยาเหน็บช่องคลอด

สำหรับเรื่องการถูกระทำรุนแรงทางเพศ ในช่วงน้ำท่วม มีข้อมูลว่า มีเพื่อนพนักงานบริการจังหวัดหนึ่งโดนซ้อม ถูกรุมโทรมในสวนสาธารณะ โดยพวกพี่เมาประมาณ 10 กว่าคน ในช่วงน้ำท่วมเวลาประมาณ 2 ทุ่ม ชาวบ้านที่มาพบช่วยพาส่งโรงพยาบาล ผู้แทนองค์กรให้ข้อมูลว่า เคยมีพนักงานบริการถูกลอกให้ออกไปให้บริการข้างนอกสถานบริการ แต่เมื่อไปแล้ว กลับมีคนมารออยู่หลายคน และเคยมีลูกค้า 2 คนทำร้ายร่างกายพนักงานบริการ โดยการทุบตี ตบตี การจับหัวโขกกำแพง ทางสถานบริการทำการช่วยเหลือโดยการแจ้งความดำเนินคดี และการดูแลรักษาสภาพจิตใจของพนักงาน สำหรับในช่วงปกติที่น้ำไม่ท่วม มีพนักงานบริการจังหวัดหนึ่งเคยมีเพื่อนข้างห้องถูกลูกค้าจับโขกศีรษะ และมีพนักงานบริการอีกจังหวัดหนึ่งเคยถูกเบียดค่าตัว ขณะที่ออกไปกับลูกค้าข้างนอก พนักงานบริการไม่กล้าต่อสู้ และไม่สามารถไปแจ้งความได้ เพราะอาชีพพนักงานบริการผิดกฎหมาย จึงไม่กล้าไป

ผลกระทบต่อการทำงานขององค์กรภาคเอกชน

มีเพียงสองจังหวัดที่มีน้ำท่วมสถานที่ตั้งขององค์กรฯ ทำให้บางองค์กรต้องหยุดกิจกรรมทั้งหมดชั่วคราวประมาณ 1 เดือน หลังน้ำท่วมจึงให้บริการตามปกติ โดยการไปเยี่ยมสถานบริการ บางองค์กรยังดำเนินงานได้บางส่วน เช่น มีคนโทรศัพท์เข้ามาขอรับถุงยางอนามัย ให้ความรู้เรื่องการป้องกัน

สำหรับองค์กรฯที่น้ำไม่ท่วม สามารถดำเนินกิจกรรมได้ตามปกติ เช่น มีการส่งต่อไปรับการรักษาที่โรงพยาบาล มีการให้ความรู้ แจกถุงยางอนามัย และบางองค์กรฯได้มีการจัดกิจกรรมที่เป็นการช่วยเหลือพนักงานบริการที่ประสบภัยจากสภาวะน้ำท่วม เช่น SWING ได้ตั้งเป็นศูนย์พักพิงให้กับพนักงานบริการ มีการทำอาหารเลี้ยงทั้งในช่วงเช้า กลางวัน และเย็น โดยมีพนักงานบริการเข้ามารับประทานอาหารประมาณ 30 คน ในระหว่างทานอาหาร ได้มีการให้ความรู้ คำปรึกษา ร่วมด้วย มีการเข้าบ้านให้พนักงานบริการที่ประสบปัญหาในเรื่องที่อยู่อาศัย มีการจัดทำถุงยังชีพไปร่วมช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย และ EMPOWER ได้มีการแจกถุงยังชีพให้พนักงานบริการ

สำหรับคลังเก็บถุงยางอนามัยและสื่อให้ความรู้ รวมถึงการสนับสนุนถุงยางอนามัยให้แก่พนักงานบริการนั้น ไม่มีผลกระทบจากน้ำท่วม เนื่องจากบางองค์กรฯได้นำถุงยางอนามัยไปให้สถานบริการเป็นจำนวนมากในช่วงก่อนที่น้ำจะท่วม ซึ่งคาดว่าเพียงพอในการใช้ บางองค์กรฯมีการเตรียมพร้อม โดยชนถุงยางอนามัยและสื่อขึ้นไปเก็บไว้บริเวณชั้น 2 ก่อนเกิดเหตุการณ์น้ำท่วม บางองค์กรได้มีการแจกถุงยางอนามัย โดยใส่ลงไปพร้อมกับถุงยังชีพ

ผลกระทบต่อการจัดบริการคลินิกโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

ทั้ง 5 จังหวัดมีบริการคลินิกฯ ซึ่งสามารถเปิดให้บริการได้ในช่วงน้ำท่วม ในจำนวนนี้มีหนึ่งจังหวัดที่มีหนึ่งคลินิกต้องปิดบริการ แต่ยังมีอีกหนึ่งคลินิกในจังหวัดนั้นที่ยังเปิดบริการได้ มีบางจังหวัดที่บริเวณรอบๆโรงพยาบาลน้ำท่วม แต่คลินิกในโรงพยาบาลน้ำไม่ท่วม มีจังหวัดหนึ่งที่คลินิกต้อง ปิดบริการไปนาน

4 วัน เพราะเจ้าหน้าที่คลินิกฯหยุดงานไปดูแลบ้านช่วงน้ำท่วม มีบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านป้องกันควบคุมโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมจำนวน 15 คน ในจำนวนนี้มี 6 คน ที่มีที่อยู่อาศัยน้ำท่วม จึงต้องย้ายมาพักอาศัยที่คลินิกฯ การเดินทางมาที่คลินิกฯไม่สะดวก บางคนต้องใช้เส้นทางเดินทางที่อ้อมกว่าเดิม บางคนต้องโดยสารรถตู้ หรือเรือ หรือบางคนพายเรือมาทำงาน หรือขึ้นรถรับส่งของทหารมาทำงาน ซึ่งใช้เวลานานกว่าจะมาถึงที่ทำงาน มี 1 คนย้ายไปอยู่ต่างจังหวัด มี 1 คน ต้องหยุดทำงานไป 4 วัน เพื่อดูแลบ้าน

ไม่มีความเสียหายต่อวัสดุ ครุภัณฑ์ เวชภัณฑ์ ยาของคลินิกฯในช่วงน้ำท่วม เนื่องจากส่วนใหญ่-คลินิกฯน้ำไม่ท่วม สำหรับโรงพยาบาลที่น้ำท่วม ก็สามารถขนย้ายของขึ้นที่สูงได้ทัน ไม่มีป-หาขาดยา เนื่องจากบางจังหวัดได้จ่ายยาต้านไวรัสให้กับคนใช้ล่วงหน้าเป็นเดือน บางจังหวัดมีการออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ เพื่อนำยาไปให้คนไข้ด้วย บางจังหวัดมีการเบิกยาไว้ล่วงหน้าสำหรับคลังถุงยางอนามัยส่วนใหญ่-ไม่ได้รับความเสียหาย ยกเว้นคลังถุงยางอนามัยเพียงหนึ่งแห่งที่ถูkn้ำท่วมบางส่วน เพราะขนย้ายไม่ทัน และถุงยางอนามัยมีเพียงพอให้บริการในทุกจังหวัด

การมารับบริการตรวจรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ของประชาชนทั่วไปและพนักงานบริการที่คลินิกฯในช่วงน้ำท่วม มีป-หาอุปสรรค ทำให้จำนวนผู้มารับบริการลดลง เนื่องจากการเดินทางมารับบริการไม่สะดวก ค่าเรือราคาแพงขึ้น เช่น บริเวณรอบๆคลินิกฯน้ำไม่ท่วม จึงมีแม่ค้านำของมาวางขายขวางช่องทางการจราจร ทำให้เหลือช่องจราจรเพียงช่องเดียวเท่านั้น เช่น บางคลินิกฯระหว่างน้ำท่วมไม่มีประชาชนมาตรวจคลินิกฯแห่งหนึ่งก่อนและหลังน้ำท่วมมีพนักงานบริการมารับบริการ 30 -40 คน/สัปดาห์ ระหว่างน้ำท่วมลดเหลือ 10 คน/ สัปดาห์ และเจ้าหน้าที่ของคลินิกฯแห่งหนึ่งให้ข้อมูลว่า มีผู้ป่วยด้วยโรคหนองในเพิ่มจำนวนมากขึ้นในช่วงหลังน้ำท่วม โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน

ในช่วงน้ำท่วมมี 2 คลินิกฯ ที่ให้ข้อมูลว่า

มีคนมาขอรับถุงยางอนามัยที่คลินิกจำนวนมากวกวาก่อนน้ำท่วม เช่น คลินิกแห่งหนึ่ง ในช่วงน้ำท่วมมีคนมาขอรับถุงยางอนามัยจำนวนมากกวากปกติ 3-4 เท่า ส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่น นักเรียน และมีพนักงานบริการบางระหว่างน้ำท่วม ได้แจกถุงยางอนามัยประมาณ 100 ชิ้น/วัน หลังน้ำท่วม 50-60 ชิ้น/วัน และมี 3 คลินิกที่ในช่วงน้ำท่วมมีคนมาขอรับถุงยางอนามัยที่คลินิกจำนวนน้อยลงกวาก่อนน้ำท่วม เช่น บางคลินิกระหว่างน้ำท่วมไม่มีคนมาขอรับถุงยางอนามัย คลินิกแห่งหนึ่งในช่วงก่อนน้ำท่วมมีจำนวนผู้มารับถุงยางอนามัย 43 คน/2 สัปดาห์ ระหว่างน้ำท่วม มี 11 คน/2 สัปดาห์ หลังน้ำท่วม มี 19 คน/2 สัปดาห์

ผลกระทบต่อการจัดการบริการการปรึกษาด้านเอดส์

ในช่วงน้ำท่วมมีผู้มารับบริการการปรึกษาด้านเอดส์และเจาะเลือดเพื่อตรวจหาการติดเชื้อเอชไอวีโดยสมัครใจ (VCT) จำนวนน้อยลงในพื้นที่ 4 จังหวัด เช่น จังหวัดหนึ่ง ในช่วงก่อนและหลังน้ำท่วม มีผู้มารับบริการ 35 คน/สัปดาห์ ระหว่างน้ำท่วมไม่มีคนมารับบริการ อีกจังหวัดหนึ่ง ก่อนน้ำท่วมมีพนักงานบริการมาตรวจตามนัด 4 คน/สัปดาห์ ระหว่างน้ำท่วมและหลังน้ำท่วมมี 2 คน/สัปดาห์ มาตรวจเพราะมีพฤติกรรมเสี่ยงและมาตรวจตามนัด อีกจังหวัดหนึ่ง ก่อนและหลังน้ำท่วมมีคนมาตรวจ 5-10 คน/วัน ระหว่างน้ำท่วม 1-2 คน/วัน สาเหตุที่มีคนมารับบริการน้อยลง เพราะแพทย์โทรเลื่อนนัดคนไข้

สิ่งที่ต้องการการสนับสนุนและช่วยเหลือ

พนักงานบริการต้องการการช่วยเหลือหลังน้ำท่วม ได้แก่ ความช่วยเหลือในเรื่องอาหาร ที่อยู่อาศัย เรื่องเงิน อยากได้ทุนประกอบอาชีพ เรื่องค่าชุดเซยความเสียหาย และอยากให้หน่วยงานเคลื่อนที่ ที่ให้ความรู้และตรวจรักษาโรค เช่น การตรวจภายใน การตรวจมะเร็งปากมดลูก การให้บริการตรวจเลือด เพราะบางครั้งพนักงานบริการจะไม่กล้าไปตรวจที่คลินิก อยากให้แจกถุงยางอนามัยให้มากขึ้น โดยเฉพาะถุงยางอนามัยขนาด 52 มิลลิเมตร และ 54 มิลลิเมตร และสารหล่อลื่น เพราะที่ได้รับแจกขนาด 49 มิลลิเมตร

มีขนาดเล็กเกินไป ทำให้ถุงยางอนามัยแตกขณะมีเพศสัมพันธ์ มีพนักงานบริการบางคนตอบว่า ไม่ต้องการความช่วยเหลืออะไร เพราะมีองค์กรฯ และเครือข่ายพนักงานบริการให้การดูแลอยู่แล้ว และในครั้งหน้าอยากให้มีการแจ้งสถานการณ์น้ำท่วมล่วงหน้า ตามความเป็นจริง และให้เข้าไปช่วยเหลือ ให้ถุงยังชีพในพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลด้วย ผู้ให้บริการให้ข้อมูลว่า ต้องการสนับสนุนถุงยางอนามัย สารหล่อลื่น แผ่นพับให้ความรู้ที่พกพาสะดวก อยากให้มีการใส่ถุงยางอนามัยในถุงยังชีพ ต้องการบุคลากรมาช่วยเหลือในการให้บริการในช่วงน้ำท่วม เพราะมีเจ้าหน้าที่น้อยและบางคนที่อยู่อาศัยได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมด้วย ต้องการทีมงาน หรือหน่วยงานที่มาช่วยพร้อมทั้งให้ความรู้ ความชำนาญ อุปกรณ์ และพาหนะ เพื่อจะได้ช่วยประชาชนได้ทันที การช่วยเหลือด้านจิตใจ เพราะส่วนใหญ่จะมีความเครียด ต้องให้กำลังใจทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่ ต้องการอุปกรณ์ป้องกันในภาวะน้ำท่วม เช่น ชุดเสื้อ เพราะเจ้าหน้าที่ต้องดูแลประชาชนด้วย และต้องการถุงยังชีพสำหรับแจกให้พนักงานบริการด้วย เพราะได้รับไม่เพียงพอ

ผู้แทนองค์กรฯ อยากให้มีงบประมาณ สำหรับองค์กรเอกชนในการดำเนินงาน เช่น ค่ารถ ค่าพาหนะ ค่าเดินทางในพื้นที่ และค่าโทรศัพท์ เพราะทุกวันนี้ถูกตัดงบประมาณลง ไม่มีเงินในการดำเนินงาน อยากได้รับการพัฒนาความรู้เพิ่มเติม อยากให้ภาครัฐ เข้ามามีส่วนช่วยเหลือกลุ่มพนักงานบริการให้มากขึ้น ทั้งในเรื่องอาหาร ที่พัก น้ำดื่ม และยารักษาโรค โดยเฉพาะในส่วนของยาต้านไวรัส เนื่องจากช่วงน้ำท่วม พนักงานบริการไม่สามารถหาขายได้ เนื่องจากสถานที่ที่รับยาเดิมปิดเนื่องจากน้ำท่วม ทางองค์กรฯ ต้องหาทางไปซื้อยามาให้พนักงานบริการเอง อยากให้มีการใส่ถุงยางอนามัยและสารหล่อลื่นลงในถุงยังชีพ ประมาณ 4-5 ชิ้น/ถุง

วิจารณ์

ผลการศึกษานี้สรุปได้ว่า ในพื้นที่ที่ประสบอุทกภัย ถึงแม้ว่าจะมีสถานบริการหลายแห่งต้องปิดบริการ ทำให้มีพนักงานบริการย้ายกลับต่างจังหวัด

แต่การขายบริการทางเพศยังคงมีอยู่ มีการเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการไปบ้าง กล่าวคือ พนักงานบริการบางคนมีการย้ายสถานที่บริการโดยไปเช่าโรงแรมในพื้นที่น้ำไม่ท่วม มีการโทรศัพท์นัดกับลูกค้าประจำ และมีพนักงานบริการนั่งเรือรับจ้างออกไปให้บริการที่บ้านลูกค้าที่อยู่เฝ้าบ้านน้ำท่วม พนักงานบริการตรงเปลี่ยนเป็นพนักงานบริการอิสระ สำหรับสถานบริการที่น้ำไม่ท่วม แต่บริเวณรอบๆ น้ำท่วม ก็ยังคงเปิดให้บริการต่อไปได้ ส่วนให้-จำนวนลูกค้าลดลง เนื่องจากการเดินทางไม่สะดวก ลูกค้าที่ยังมารับบริการบางคนต้องเดินลุยน้ำเข้ามา บางคนนั่งเรือมา มีลูกค้าที่เป็นอาสาสมัครจากนอกพื้นที่ที่เข้ามาช่วยเหลือในพื้นที่น้ำท่วมด้วย และเป็นที่น่าสังเกตว่า สถานบริการที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้ เคียงที่น้ำไม่ท่วม มีจำนวนลูกค้ามารับบริการเพิ่มขึ้น เนื่องจาก ส่วนหนึ่ง ลูกค้าเป็นคนที่อยู่พวยมาจากพื้นที่น้ำท่วมและมาอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ นอกจากนี้ ในบางพื้นที่ที่น้ำท่วม โรงงานปิด มีพนักงานโรงงานไปทำงานขายบริการในพื้นที่น้ำไม่ท่วม

บางสถานบริการที่เป็นโรงแรม ซึ่งน้ำไม่ท่วม มีจำนวนลูกค้ามากกว่าปกติ อาจเป็นเพราะว่า สถานบริการแหล่งอื่นต้องปิดบริการ และมีพนักงานบริการย้ายกลับบ้านต่างจังหวัด ทำให้จำนวนแหล่งให้บริการลดลง หรืออาจเป็นเพราะมีปัจจัยอะไรบางอย่างที่ส่งผลให้มีจำนวนลูกค้าเพิ่มขึ้น

ถึงแม้ว่ามีพนักงานบริการส่วนให้- ตอบว่ามีถุงยางอนามัยใช้ และใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้ง และหน่วยบริการสาธารณสุขและองค์กรเอกชน ได้ให้ข้อมูลว่ามีถุงยางอนามัยเพียงพอ และยังคงเปิดให้บริการถุงยางอนามัยในช่วงที่น้ำท่วมอยู่ แต่ยังพบว่า ในหนึ่งพื้นที่มีรายงานว่า มีสถานการณ์การติดเชื้อหนองในเพิ่มขึ้นในช่วงหลังน้ำท่วม สะท้อนได้ว่า อัตราการใช้ถุงยางอนามัยในการมีเพศสัมพันธ์ในช่วงน้ำท่วมยังคงอยู่ในระดับต่ำ อาจเป็นเพราะการกระจายถุงยางอนามัยยังไม่สามารถ เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ ใช้ได้อย่างเพียงพอในทุกกลุ่มเป้าหมาย และมีพนักงานบริการบางคนย้ายที่ทำงาน หรือกลุ่ม

เป้าหมายไม่สามารถเข้าถึงถุงยางอนามัยได้ เช่น ปี-หาการเดินทางมารับบริการไม่สะดวก ร้านสะดวกซื้อปิดบริการ เป็นต้น

การให้บริการคลินิกโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ยังคงเปิดบริการได้ตามปกติในทุกจังหวัด แต่เป็นการดำเนินงานแบบตั้งรับเท่านั้น ซึ่งพบว่าจำนวนผู้มารับบริการลดลง อาจเนื่องจากการเดินทางไม่สะดวก การดำเนินงานเชิงรุกขององค์กรเอกชนบางแห่ง ในด้านการป้องกันโรคไม่สามารถทำได้ในพื้นที่น้ำท่วม ประกอบกับผลการสำรวจในช่วงน้ำท่วม ของสำนักอนามัยเจริญ-พันธุ์ กรมอนามัย พบว่า มีร้อยละ 10.9 ของหญิงวัยเจริญ-พันธุ์ มีอาการแสดงทางระบบสืบพันธุ์ เช่น ตกขาวมีกลิ่นหรือสีผิดปกติ คันอวัยวะเพศ มีแผลหรือตุ่มใส และในจำนวนนี้มีร้อยละ 57 ไม่ได้เข้ารับการรักษา เนื่องจาก การเดินทางไม่สะดวก สถานบริการสุขภาพปิด และเขินอาย และจากการสำรวจใน 19 ศูนย์พักพิง พบว่า มีร้อยละ 84 ของศูนย์พักพิงที่ไม่มีบริการวินิจฉัยและรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และถุงยางอนามัยให้บริการ ซึ่งอาจทำให้ผู้ป่วยไม่ได้รับการรักษา และอาจเกิดการแพร่ของโรคไปยังผู้อื่นได้ เช่นเดียวกันกับข้อมูลที่พบในต่างประเทศ⁽⁵⁾ ที่พบว่า สภาพแวดล้อมในแคมป์ที่มีผู้พวยพหนีภัยจากน้ำท่วมมาอาศัยอยู่ มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี เพราะผู้พวยพไม่สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานที่จำเป็นได้ และไม่มีถุงยางอนามัยให้บริการ

จากผลการศึกษาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ในภาวะอุทกภัย ยังมีความจำเป็นที่ต้องสนับสนุนถุงยางอนามัยให้แก่พนักงานบริการอย่างเพียงพอ ในสถานบริการทุกแห่งที่ยังเปิดให้บริการ ทั้งในพื้นที่น้ำท่วม และพื้นที่ใกล้เคียงที่น้ำไม่ท่วมด้วย ควรสำรวจความเสียหายของคลังเก็บถุงยางอนามัย ควรมีจุดบริการถุงยางอนามัยหลายแห่งที่ประชาชนทุกกลุ่มรับรู้ และสามารถเข้าถึงได้ง่าย⁽⁴⁾ โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น ควรให้ข้อมูลความรู้ด้านการป้องกันโรคและการดูแลสุขภาพแก่ประชาชน⁽⁴⁾ ผ่านการประชาสัมพันธ์สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ หรือการทำงานเชิงรุกในสถานบริการ

โดยเฉพาะที่มีพนักงานบริการรายใหม่ นอกจากนี้ควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานเครือข่ายอื่นเพื่อสามารถให้บริการตรวจรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอ็ดส์ได้อย่างครอบคลุมในทุกพื้นที่ เช่น จัดบริการคลินิกเคลื่อนที่ หรือมีบริการตรวจรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และถุงยางอนามัย และสื่อให้ความรู้ บุคลากรไปกับจุดบริการของหน่วยบริการสุขภาพอื่นๆ รวมถึงในบริเวณศูนย์พักพิงหรือมีระบบส่งต่อผู้ที่สงสัยว่ามีอาการป่วยของโรคไปรับบริการที่คลินิก หรืออาจพิจารณาแจกจ่ายถุงยางอนามัยไปพร้อมกับถุงยังชีพ โดยเฉพาะที่แจกให้กับกลุ่มพนักงานบริการ แต่ทั้งนี้ต้องมีการทำความเข้าใจกับชุมชนและสังคมด้วย เพื่อไม่ให้มองการแจกถุงยางอนามัยในแง่ลบ

พนักงานบริการเกือบทุกคนมีภาระต้องเลี้ยงดูครอบครัว ฐานะยากจน บางคนมีโรคประจำตัวภาวะอุทกภัยครั้งนี้ ทำให้พนักงานบริการได้รับผลกระทบอย่างมาก มีภาวะเครียดสูง โดยเฉพาะปะหารายได้ไม่พอใช้จ่าย ถึงแม้จะมีหน่วยงานมูลนิธิบางแห่งเข้ามาช่วยเหลือเรื่องที่อยู่อาศัย และเลี้ยงอาหาร แต่ก็ยังไม่เพียงพอ หน่วยงานต่างๆ ควรเข้ามาให้การดูแลช่วยเหลือ ทั้งด้านปัจจัยพื้นฐาน ด้านสุขภาพกาย สุขภาพใจ เศรษฐกิจ และสังคม เช่น มีการสร้างอาชีพเสริม มีกองทุนเงินกู้ยืม เป็นต้น รวมถึงควรมีการจัดทำแผนการทำงาน ระยะยาวที่จะลดปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความเปราะบางในประชาชนกลุ่มนี้⁽⁶⁾

สำหรับเหตุการณ์การถูกกระทำรุนแรงทางเพศ ในภาวะอุทกภัยนั้น เกิดเหตุการณ์บ้างเหมือนกับในภาวะปกติที่เคยมีการสำรวจ⁽⁷⁾ พบว่าร้อยละ 20 ของพนักงานบริการหิงที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกกับลูกค้า ถูกบังคับหรือไม่เต็มใจ และเกือบร้อยละ 15 ของพนักงานบริการหิงอิสระ ที่บอกว่าไม่มีใครที่จะขอความช่วยเหลือได้ เมื่อเกิดปะหารในการทำงาน อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ที่พบนี้ไม่สูงเท่ากับที่พบในต่างประเทศ เช่น ประเทศเคนยา⁽⁸⁾ ซึ่งพบปะหารเรื่องการกระทำรุนแรงต่อเพศตรงข้าม การถูก

กระทำรุนแรงทางเพศในผู้หญิง เมื่อเกิดเหตุการณ์ความแข็งแรง หรือ อุทกภัย หรือเหตุการณ์ฉุกเฉินอื่นๆ ดังนั้นควรมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงาน เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้มาร้องทุกข์ และจัดระบบส่งต่อไปยังหน่วยงานที่ให้การดูแลรักษาและสนับสนุนด้านสังคมจิตใจ รวมถึงควรมีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความพร้อมในการให้บริการในประเด็นนี้ด้วย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างทุกท่าน ศร. สสจ. โรงพยาบาล องค์การเอกชน และสถานบริการในพื้นที่ที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ช่วยประสานงาน และทำให้การศึกษาในครั้งนี้ประสบผลสำเร็จ และขอขอบคุณนายแพทย์สมบัติ แทนประเสริฐสุข ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำในการศึกษาครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. IRIN. BURKINA FASO: Floods shut down hospital, HIV reference lab. <http://www.irinnews.org/report/86047/BURKINA-FASO-Floods-shut-down-hospital-HIV-reference-lab>. เข้าดูเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2555.
2. สำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค. แนวปฏิบัติสำหรับหน่วยบริการสุขภาพในการติดตาม และดูแลรักษาผู้ติดเชื้อเอชไอวีที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์อุทกภัยปี 2554. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเรดิเอชั่นจำกัด, 2555.
3. Yang Dingdu. NGOs rescue flood victims with HIV in Thailand. http://news.xinhuanet.com/english2010/indepth/2011-11/30/c_131279350.htm. เข้าดูเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2555.
4. Inter-Agency Standing Committee. Guidelines for HIV/AIDS interventions in emergency settings. <http://www.humanitarianinfo.org/iasc>.

- เขาดูเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2554.
5. IRIN. NAMIBIA: Floods interrupted AIDS services-report. <http://www.plusnews.org/report/85185/NAMIBIA-Floods-interrupted-AIDS-Services-report>. เขาดูเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2555.
6. Oxfam. Ready or Not: Pakistan's resilience to disasters one year on from the floods. <http://www.oxfam.org.nz/resources/onlinereports/bp150-ready-not-pakistan-resilience-disasters-floods-260711-en.pdf>. เขาดูเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2555.
7. อารีย์ พรหมโม้, ดุสิตา พึ่งสำรา-, สร้างค์จันทร์แย้ม. เช็กส์กับสุขภาพทางเพศในพนักงานบริการท-ง. ใน: มิตี "เพศ" ในประชากรและสังคม. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอดิสัน เพรส โปรดักส์ จำกัด, มิถุนายน 2551.
8. International Organization for Migration. Improving HIV preparedness and response in emergencies. http://nairobi.iom.int/news/item/download/121_c361526c383b9ccb7fd27a20f5a03f96. เขาดูเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2555.